

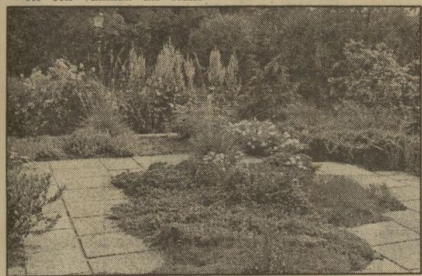
De Nederlandse siertuinliefhebber is nogal conservatief in het 'ontwerp'. Toch zijn er in zekere mate trends te ontdekken. De nieuwste trend is: meer bloemen, minder gras. In de loop der jaren zijn de boerentuinen met de 'ouderwetse' bloemen en planten uit het beeld verdwenen. Maar ze komen hier en daar terug, de belangstelling neemt toe.

'Er wordt in veel tuinen maar wat aangerommeld'

De Nederlandse siertuin is slechts in geringe mate aan trends onderhevig. De doorsnee tuinbezitter is kennelijk nogal conservatief. Een glad geschoren gazon en een kleurige border, dan is het al gauw goed. Niettemin zijn er wel eens nieuwtypes, maar echt spectaculair zijn ze meestal niet. Sommige nieuwigheden - de heidetuin bijvoorbeeld - zijn slechts een kort leven beschoren. Maar er is ook een enkele trend die het veel langer uithoudt en die op den duur zelfs beeldbepalend kan worden. Zoals bijvoorbeeld de tuinen met grindtegels en spoorbieds. De nieuwste trend is: minder gras en meer bloemen. En een ander trendje is de opmars van de tuinvijver, zegt de Amsterdamse tuin- en landschapsarchitect Hans Veldhoen, de compagnon van de legendarische Mien Ruys (82), internationaal vermaard door haar prachtige proeftuinen in Dedemsvaart.

Hans Veldhoen leidt ons rond over het complex in Dedemsvaart, waar iedere tuinliefhebber een heleboel nuttige ideeën kan opdoen over grote en kleine tuinen, planten, tuinmaterialen, borders en indeling van tuinen. Voorbeelden van droge en natte tuinen, hoge en lage delen, zon- en schaduwtuinen en schuine, ronde of rechte ontwerpen zijn op de proeftuinen van Mien Ruys allemaal aanwezig.

Veldhoen staat één ding voorop. "Een tuin moet passen bij het huis en bij de omgeving. Een heidetuin op de klei in Noord-Groningen bijvoorbeeld, waar je alleen maar weilanden en akkers ziet, is misplaatst. Hetzelfde geldt voor een rotstuin. Tuin, omgeving en huis moeten als het ware een geheel worden. En nou is het de kunst om de wensen van de tuinbezitter daarbij in te passen. Steeds meer mensen schakelen

Veel kleurige bloemen en planten, doorsneden door rechte paden...

daarom tegenwoordig een tuinarchitect in voor het maken van ontwerp of voor een advies. Vervolgens komt de tuinman in actie of gaan de mensen zelf aan de slag omdat het laten aanleggen van een tuin voor veel particulieren te duur is. Wat je ook veel ziet is, dat zo'n ontwerp niet ineens, maar in een aantal jaren wordt uitgevoerd. Daardoor is het betaalbaarder".

Saaie boel

Ook al zou Hans Veldhoen om begrijpelijke redenen graag zien dat zo ongeveer iedere tuinbezitter een tuinarchitect inschakelt, in werkelijkheid rommelen veel mensen maar wat aan. "De grond voor of achter hun huis ligt er nou eenmaal en ze worden geacht daar wat van te maken. Al is het alleen maar om de buren te geneven. Een tuin vol onkruid ontstaat de buurt immers. Nou, als je met zo'n instelling je tuin gaat inrichten, wordt het meestal niks", zegt Hans Veldhoen. "Dan wordt het een saaie boel met veel gras en wat traditionele planten, struiken en bomen".

Een grasveld met een border kan op zichzelf heel mooi zijn, vindt tuinarchitect Veldhoen, als je maar van een aardig ontwerp uitgaat. Een kleine tuin met een verhoudingsgewijs groot oppervlak aan gras kan een stuk prettiger lijken als er met schuine lijnen wordt gewerkt, om maar eens een voorbeeld te noemen. En een border kan met een uitgekend beplantingsplan ook heel fraai worden. Wat Veldhoen tot zijn spijt veel ziet is dat er maar raak geplant wordt. "Veel mensen vergeten dat elke tuin een visueel rustpunt nodig heeft, anders zie je de vorm van de tuin niet meer. Het is allemaal te onrustig. Daarom ad-

TUIN '87

Een tuin moet passen bij het huis en de omgeving...

viser ik vaak een terras, een vierkante of een rechthoekige vijver of een strakke haag. Een schutting kan ook wonderen doen. Zulke rustpunten zorgen ervoor dat ook de verschillende planten beter tot hun recht komen", meent Veldhoen die in het algemeen een eenvoudige vormgeving propageert.

Veel bloemen

"In de jaren dertig," doceert Hans Veldhoen, "hebben tuinontwerpers geprobeerd een antwoord te geven op het nieuwe, zakelijke bouwen van de architecten. Zij ontwierpen a-symmetrische tuinen, zo eenvoudig en

sober mogelijk." Mien Ruys, Veldhoens grote voorbeeld, zag het voor de oorlog al anders.

"Mien zei: functionaliteit is het uitgangspunt, maar ook het behagen van de natuur is een functie van de tuin. Daarom gebruikte zij op basis van een eenvoudig ontwerp veel kleurige bloemen en planten, omzond door strakke hagen en doorsneden door rechte paden. Veel van haar collega's vonden dat maar niks, dat gemiddel met bloempjes en plantjes. Maar op den duur is gebleken dat Mien Ruys wel degelijk de juiste richting heeft geweest", vindt Veldhoen.

Een jaar of tien geleden is het,

de kunstenaar Louis Le Roy uit Oranjestad geweest die een nieuwe knuppel in het hoenderhok van de tuinarchitectuur heeft goegoid. Le Roy wilde af van die saaie grasvelden en die al even saaie rozenperken. "Zorg voor allerlei basisvoorwaarden zoals oud hout en puin en laat de natuur haar gang gaan zodat ook het toeval en kans krijgt", zo luidde, heel globaal, het nieuwe denken van Le Roy die in Heerenveen al direct veel opzien baarde met zijn wilde tuinen.

nog steeds worden nagevolgd. "Maar we hebben er wel iets van opgekikt. Wat Le Roy ons leerde was: de natuur doet het werk, maar niet de mens. Wat Le Roy niet heeft gedaan is: vorm geven aan de tuin. Dat doen de tuinarchitecten wel. Ze zijn na Le Roy gaan inzien dat een tuin meer moet zijn dan een dynamisch evenwicht. Dus zijn er veel meer planten in de tuin gekomen. Die trend zet zich nu ook door bij de tuinliefhebber die zelf zijn tuin ontwerpt".

Tuinarchitect Hans Veldhoen weet niet of de ideeën van Le Roy

HENK KUIPERS

Vroeger hoorden ze er gewoon bij, de gebroken hartjes, goudsbloemen en hortensia's. Maar plotseling waren ze in bijna geen tuin meer te vinden. Ineens waren ze ordinaar, boers. Wie wilde die nog in de tuin. Tot een slimme binnenhuisarchitect in zo'n eigentijds - tamelijk leeg - wit en blauw interieur een hortensia in een witte pot zette en die min of meer als kunststuk op een lage tafel uitstalde. Terug was de jarenlang vervuilde plant. Bewonderd en bejubeld werd ie. Uitgebleid kon ie worden gedroogd (zeer eigentijds) of in de tuin worden gezet. Zo was de cirkel rond, de hortensia staat er weer.

Tuinen en tuinplanten zijn aan mode onderhevig. Op het ogenblik moeten we allemaal bamboe achter ons huis. Massaal hebben we ligusterhagen omgezaagd, omdat er een heidetuin moest komen, een groene coniferentuin of een wilde-plantentuin, om maar een paar rages te noemen. Een tuin op kleur was de laatste modegril. Alles roze, een witte of een geel-grijze tuin.

Oude tuinculturen maken plaats voor nieuwe. En soms blijft er van die oude tuincultuur zo weinig over dat we helemaal niet meer weten hoe de tuinen van vroeger eruit zagen.

Heiligen Tonckens uit Odoorn, vindt dat jammer. Heiligen is jaren geleden, geroerd door het uitsterfen van berrplanten, een wilde-planten-kwekerij begonnen. Nu is Heiligen een van de mensen die

zich beijvert voor de terugkeer van oude boerentuinen. Ze wil het gebroken hartje, de pioenroos, de dahlia's en de gulden roede terug in de boerentuin. "De boerentuin is door de eeuwen heen stabiel geweest, maar ook daar is langzamerhand iets veranderd. Niet in elke boerderij wonen nog boeren. En daar waar ze wel wonen heeft de tuin ook een andere functie gekregen waardoor wat er in staat veranderde. Vroeger, was

De aloude boerentuin komt terug

de boerentuin van belang voor de voedselvoorziening van mens en dier. De boer verbouwde kruiden om als huismiddelje bij kwalen of om in de keuken te gebruiken.

Zeepkruid bijvoorbeeld stond er niet alleen vanwege de mooie bloemetjes. Uit de wortel haalde de boerin zeep, waarmee de melk-

bussen werden gereinigd. Nu koop je de huismiddeljes bij de drogist en de kruiden bij de supermarkt," vertelt Heiligen.

Dubbelfunctie

De planten in de boerentuin hadden dus een dubbelfunctie. Ze stonden er voor de sier en voor het nut. Van tijd werd een hoestroop gemaakt, de kleur van de goudsbloem gaf de boter een kleurje. In elke boerentuin stond een vierstruik. Van de bloesem werd thee gezet, van de bessen werd jam gemaakt. De hulst was erin gezet om met de kerst het huis te kunnen versieren en het buxusbommelje diende om het groen te gebruiken voor de palmpaasversiering. Van de walnoot at je de noten.

"Een echte boerentuin," zegt Heiligen, "bestond vroeger uit een groot deel gras met fruitbomen, een klein stuk moestuin met kruiden en een klein deel bloemen en kruiden. Tussen de groente- en bloementuinen was een afscheiding van bessenstruiken of rijen zonnebloemen.

De boer bemeste de tuin en de boerin onderhield op zaterdag erf en tuin. In zo'n siertuin stonden geen siergrassen, heideplanten of coniferen. Wel een stokroos, pioenroos, de daglelie en een akleli. En op het stookhok groeide een pol huislook. Dit om onweer te bezwaren. Omdat per streek de grond verschillend waren de boerentuinen niet allemaal gelijk. Ook aan de tuin kon je zien of mensen geld hadden of niet. Een tuin met veel buxus - een duurder plantmateriaal - gaf aan dat de boeren

Een boerentuintje in Belien. Niet helemaal aangelegd volgens het oeroude patroon, maar de traditionele planten zijn er nog wel. Zoals de duizendschonen, papavers, viooltjes en anjers. (Foto: Jan Tuttel)

De ploerros mag in geen enkel boerentuintje ontbreken. De plaatselijke benaming is "potroos" en de foto uit Eelde bewijst waarom. (Foto: Jan Tuttel)

geld hadden. Bovendien hadden de boerinnen natuurlijk een eigen voorkeur".

In ere herstellen

"Ik zou het leuk vinden als de mensen hun boerentuinen in ere herstellen. Veel mensen zijn in een boerderij gaan wonen, hebben die verbouwd en vragen zich daarna af wat ze met de tuin kunnen doen. Laten ze er dan een oude boerentuin van maken. Een tuin die bij de boerderij past. Laten we die cultuur behouden," zegt Heiligen.

Zelf legt zij op het ogenblik in samenwerking met mensen van staatsbosbeheer een boerentuin aan bij een boerderij in Orvelte. In de boerderij is een landbouwbedrijf van staatsbosbeheer gevestigd, wat als nadeel heeft dat er geen boerin is die de tuin bijhoudt. Het stuk grond, een strook van ongeveer tien bij twee meter vijftig, werd vorig jaar ingedeeld, maar alleen als siertuin. Heiligen: "Dit jaar kijken we wat er in ont-

breekt. Het zou leuk zijn als mensen uit de omgeving van Orvelte nog iets in de tuin hebben staan dat al heel oud is en waar ze wel iets van kunnen missen. Een plant die oma ook al in de tuin had bijvoorbeeld. Dan is het altijd goed".

Lijsten

Hoewel er weinig literatuur is over de geschiedenis van boerentuinen in Nederland, bestaan er inmiddels wel lijsten van oude boerentuinplanten. Allereerst gekruiste en in nieuwe kleuren gekweekte bloemen komen op de lijsten niet voor. Wel het sneeuwkllokje, de crouc, de lage gele narcis, de eenvoudige tulp, de primula, het vergeetmijnetje, de judaspenning, de lage gele voorjaarsmargrietjes, akleli en viooltjes, dubbele madelieven, muurpeper, de wederk, hortensia, duizendschon, Oostindische kers, goudsbloemen, oude rozen, stokrozen, guldenroede en asters, om er maar een paar te noemen.

Bloemen die het uiteraard ook in stadstuinen en bij nieuwbouwhuizen goed doen. Maar wie een ouderwetse boerentuin wil aanleggen moet dan tussen genoemde planten geen modieuze struikjes en plantjes neerzetten.

Voor boerderijbewoners en anderen die overwegen een boerentuin aan te leggen wordt in het najaar een voorlichtings- en discussie-avond georganiseerd over het op poten zetten van zo'n tuin, over oude boerentuinen en oude cultuurrassen. Provinciaal consultant natuur- en milieueducatie in Drenthe, Jan Tuttel, is bezig in samenwerking met de Boerderij-ontschikking Drenthe met het op touw zetten van deze avond. Wie geen moment meer wachten kan met het planten van boerenbloemen, in het boekje Hortus Naturalis van Heilke Hoekema, staat een lijst van het plantensortiment van de boerentuin.

• GREETJE VAN DER VEEN

Heiligen Tonckens: "Bij boerderijen moeten weer tuinen komen die erbij passen." (Foto: Jan Annings)